

Logistika zákona o vysokých školách 2025

Martin Černohorský

Příprava nového zákona o vysokých školách, který si doba vyžádá po letech platnosti zákona 2013, který se nyní připravuje, zasluhuje pozornosti už nyní. Důvody jsou nejméně dva. (1) Tvorbě nového zákona prospěje, je-li aplikace jeho předchůdce sledována od samého počátku jeho platnosti. (2) Při práci na paragrafovém znění se mohou některé výsledky diskusí zaměřených na desítku let vzdálenější budoucnost hodit už i pro bezprostřední použití v současnosti.

Odbornou vybaveností pro tvorbu zákona o vysokých školách jako celku disponuje v České republice kromě Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy více než šest univerzit, resp. vysokých škol. Jsou to Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Univerzita Palackého, České vysoké učení technické v Praze, Vysoké učení technické v Brně, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, a řada dalších, které jsou s to návrh zákona vlastními silami připravit. Vytvoření zákona o vysokých školách jsou schopny zajistit nejen Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ale i Česká konference rektorů, Rada vysokých škol, Akademie věd ČR a řada dalších institucí. Je značným odborným nedostatkem, že přes tuto příznivou situaci připravuje zákon jen jedna skupina pracovníků, která pracuje od prvopočátku jen s jediným návrhem, který sama vytváří.

Jak prokazuje případ zákona 1990, je možné předložit návrh paragrafového znění zákona, který dlouhodobě obstojí, v době kratší čtyř měsíců. Žádné legislativní pořádky, které je samozřejmě nutno dodržet, nemohou zabránit vůli a rozhodnutí mít k dispozici od prvopočátku více než jen jeden návrh, a to už i paragrafového znění. Rozdíl v časových i jiných nákladech a v konvergenci k úspěšnému výsledku ve srovnání se současnou praxí, upřednostňující uplatnění moci před odborností, je evidentní. Kdyby součástí přípravného rozhodovacího procesu byla odborná diskuse, nemohl by v ní, právě v případě zákona o vysokých školách nebo zákona o vědě a výzkumu, takový postup obstát.

V instituci zainteresované na legislativě by se měly průběžně registrovat skutečnosti užitečné pro novelizaci zákona, resp. pro nový zákon. Existence takového soupisu umožňuje operativní samostatnou práci nebo součinnost při tvorbě nové legislativy. Vyžaduje to jen jednoduché organizační opatření, nikoli finanční náklady. V akademických institucích by neměla být oblast legislativy takto dlouhodobě bezprizorní.

Současná situace a její aktuální vývoj nasvědčuje tomu, že ne až další zákon, ale pravděpodobně velmi časná novela připravovaného zákona zajistí zřízením kvalifikované Dozorčí rady účinnou vnější kontrolu aktivit vysoké školy v oblastech, kde je toho třeba. Ve světle toho se jeví úsilí týkající se Správní rady a opomíjení účinné veřejné, na škole nezávislé kontroly jejích aktivit, poněkud zvláštní. Při veřejných debatách nezůstane tato skutečnost bez odezvy a vážné problémy z toho pramenící se objeví možná až při projednávání zákona v Poslanecké sněmovně a v Senátu.

Kvalitu vysokého školství zachovat tam, kde je dobrá, a povznést tam, kde upadla, může Akreditační komise i sama, bez dalších nákladů, vyvoláním žádoucího chování škol, fakult, resp. jejich grémií. Existuje velmi snadno realizovatelný postup, který k tomu vede, aniž by to mělo být pro Akreditační komisi pracné neb o obtížné a aniž by bylo nutno zřizovat jakoukoli další instituci.

Podobně snadné může být vyrovnat se s problémy případné nefunkčnosti akademických senátů, konkrétně s odborně neobhajitelnými možnostmi jejich problematického vzniku podle některých vnitřních řádů.

Logistika zákona 2013 je daná skutečnost. Pokud dojdou uplatnění některé z uvedených námětů (více návrhů, na počátku nejen jedna skupina tvůrců, paragrafové znění, průběžná péče o logistiku), stane se tak možná až při přípravě zákona 2025, pokud dříve, tak u novel zákona 2013. Některé prvky se však možná promítnou už i v roce 2012 do diskusí o paragrafovém znění zákona 2013. Bylo by to k obecnému prospěchu a je to žádoucí. Námitky a názory pro a proti by měly být uplatněny v odborné diskusi, nikoli prosazeny využitím kompetence mocensky rozhodnout.